

«ԱՐԵՎԵՐԻԿ»
ՏԵՐ ԵՄ ՏՆՈՒԹԵՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱԶԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱՍԱԹԻՆ

ԲԱԶԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԵՐ	
4. Պոլսոյ համար տարեկան	50 ռ.
» » » Վեցամսեայ	45 »
» » » Գումար տարեկան	105 »
» » » Վեցամսեայ	60 »
» » » Գումար տարեկան	125 ռ.
» » » Վեցամսեայ	65 »
» » » Գումար տարեկան	130 ռ.

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Տակաւին անգործութիւնն
Վերջերս հասած լուրերն ալ ան-
նպաստ տեղեկութիւններ կը բերեն Ամե-
րիկայի տնտեսական վիճակի մասին: Գաղ-
թաւի տնտեսական վիճակը արգելադրել է,
կ'ընեն, և գործատէրերու ընթացքը անու-
ղա՞ք: Ներկայ կայսրութիւնը երկու տարի է
որ կը շարունակուի. թէեւ առ երեւոյթ զա-
ղաքական հարցեր պատճառ կուտան,
սակայն ռազմակի և բուն պատճառները
անտեսական հողի վրայ մշակուած պայ-
քարներէ առաջ եկած են: Վերջերս նա-
խագահական ընտրութեան պայքարը տը-
նտեսական Ամերիկային տուժել տուաւ և
քիչ կը մնար որ Ամերիկայն աննկարգ
հոգաւորէ:

1783էն առիւն՝ այս անչափ սակայն չա-
հաղաւական արդուները միշտ տեղի ու-
նեցած են տեղական կուսակցութեանց՝ ա-
ւելի Հանրապետականներուն և Ռամբա-
վարականներուն միջև:

Նախագահի ընտրութիւնէն աւանդ
առաջ դուրս (tust) հանրապետականներ,
երկու մէջ իրենց զաղաքական գործը
պահպան համար, արտաքին գործու-
նեցութեան մը կը դիմեն, որով երաշխա-
ւորուած պիտի ըլլար իրենց շահագոր-
ծութիւնը: Ուրիշն նախագահ գործի կը
ձեռնարկեն: Իրաւունքը պահպանելու հո-
կաւորին, չէ՞քըն իրենց շահաւորու-
թեան մէջ կ'արգելուին, գործաւորները
գործատուներէ դուրս չպիտի ըլլան՝ օ-
րովաբանները կը նուազան: Այսպէս, եր-
կու տնտեսական կատարուած անխառնու-
թեան մասին վերջ փողոցներու մէջ ի-
րենց գործունէութիւնը գնահատող վարձ-
կան աստիճաններու բերքով իրենց թիկ-
նաւորին ի նպաստ քուէներ չափուել ջանք
կ'ընեն ապագայ լեցուն խառնուելով:
Վերջապէս կը յաջողին ժողովուրդին հա-
մարտանքին կապել օտ գաղափարը թէ՛ առ-
բողջ պետութեան տնտեսական գործիւնը
իրենցմէ կախուած է:

Երկար մանրամասնութիւններով չիս-
անք: Ամերիկայի անկախութիւնը մը բաւականա-
նա՞ք գաղափար մը առ Ամերիկայի ներ-
քին կայսրութեան մասին, որով ոչ ոք առաջ
կ'առնուի հայ գաղափարներէն նաեւ:
Նոր աշխարհի հանրապետութեան վա-
ջային ձեւին, տնտեսական վիճակին և
ժողովուրդին հանրապետութեանը քիչ մը
մտաւն ծանօթութիւն չունեցող մէկը
խիստ նպաստաւոր և վարդապետ գա-
ղափարներ կը ստեղծան անոր նկատ-
մամբ:

Դրամի աշխարհ կ'ընեն ու կ'ընեն:
Արեւի ծագումն ունի աշխարհի շուրս
ծայրէն միջուկներուն կը թափին հոն:
Դաւերի չիֆայնող երաշխաւորով գի-
նարկած ժողովուրդներ — Գերմաններ,
Ֆրանսի, Իտալացիներ, Թուրքեր, Հայեր,

Արաբներ և Բիւրներ, անվերջ կար-
ւաններով ուղիներ զիստի եղբորը
կ'անցնեն իրենց ընկի տարալուր, սովի
սարսափին մատնելով տեղացի եմանքին:
Հոն է ահա որ զաղթող ցեղերը իրենց
արժանապատուութիւնէն մաս մը վրայ
կուտան և մուրացկանի, փոշայի և տէկոյի
արտադրող ներս կ'անցնին: Ամէն օր
հանրապետութեան ութուոն միլիոն բնակ-
չութեան վրայ հաղաւորութիւն կ'աւել-
նան, թէեւ փոքր համեմատութեամբ ալ
դուրս կ'ելլեն:

Ներս մտնող ըլլոր գաղթականները
գործարաններու բանտերներն են: Բաւական
է որ գործարանները ու և առիթով փակ-
ուին, բանտերներուն վրէժը որչէ՛
Գործարանները հանրապետական գործա-
ներու սեփականութիւններն են:

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին
մասնաւոր այս դրուք ընտաններ շատ
զօրաւոր կերպով ցոյց տուին իրենց գո-
յութիւնը, պատահական ունեւորով չէ-
տեղաւ այն հակա զաղթողները որ քո-
վանդակ հանրապետութեան մէջ ծայրէն
միւսը կը ձգուէր: Եւ իսկապէս, Ամե-
րիկայն տնտեսական հայեցողքով, քանի մը
դրամատէրերու բուռն մէջն է, կը բաւէ
որ կամենան, ամբողջ Միացեալ Նահանգ-
ները ծովափէն կրնան ընել: Եւ չէրքա՞ն
նոթ Ռաքիթի, Միլըր, և Հէրի Մէր
իրենց անսահման կարողութեամբ կուգան
այս ըսածներս ստուգել: Ամերիկայի
ըլլոր իւրերը առաջին կը պատկանին,
Հէրիմէն, որ երկաթուղի թաղաւոր ա-
նունը ստացած է, վերջերս 2,000,000
էլըր հող յափշտակած է, իսկ Քալիֆոր-
նիայի Միլըրը Սաքրամենթոյ հովտին մէջ՝
14,000,000: Առաջինը և ոչ մէկ լորտ ասոնց
մէջ տնտեսներու չափ հող ունի: Պէ՛ճքան
և Չուրիցիան միասին առնելով հազիւ
այսքան տարածութեամբ հող կրնան ներ-
կայացնել: Միլըրի կալուածները ամբողջ
Մ. Նահանգաց երկուքուկէսին հաւասար
են: Յափշտակութեանց ապօրինութեան
քննութիւնը քաղաքաւոր կարգիւր յան-
նուցած: Կարգիւր ցոյց տուաւ որ 110
միլիոն դալլէրի հող յափշտակուած է միայն
Միսսիսիպի նահանգին մէջ: Աւարը յա-
բուսին գրաւելու համար մէկ միլիոն
դալլէրի գումար մը ցոյց կուտար Գոնի-
րէսին:

Ահա հանրապետութիւն մը որ միայն
քաղաքաւորներ և պետականներ զի-
ցնելու պատեհութիւններ ունի: Հանրա-
պետութիւն մը որ ժողովրդապետութիւն
կոչուելու ոչ ոք չունի:

Թուրքի վրայ Ամերիկայի կառավա-
րութեան ձեւը հիմնուած է, սակայն գործ-
նական մէջ, այսինքն վարչական գեղ-
ժուով ազնուապետութիւն մը, կամ լաւ
եւս է ըսել ընկալաւորութիւն մըն է

(ploutocratie): Պետական այս ձեւ կաղ-
մակերպութիւն տեղի տուած է քաղա-
քական ճիշդ աւելի կուսակցութեանց, ու-
րոնց գլխաւորները՝ Հանրապետական-
ները, Ռամբավարականները և Բն-
կերպարականներն են: Ասոնցմէ իւ-
րաւունքները իր օրոշ ծրագիրը և
ռազմութիւնը կը մշակէ: Ամերիկայի
մէջ ընկերակցականներու թիւը օրէ օր
ստուար համեմատութիւններու կը բարձ-
րանայ: Այս քաղաք կը կարծուի որ
տանընդէն տարի վերջ Ամերիկայն զա-
ղաքակրթ աշխարհի առաջին ընկերակ-
ցական պետութիւնը պիտի ներկայանայ:
Պ. Տէպլի կուս. աստիճանութիւնն-
ըր գործաւոր մըս առաջ բերին ըն-
կերակցական շարքերուն մէջ: Անձա՞ք
այցիկը ըլլոր նահանգները: Տէպլին
թիկնածութիւնը ծախսարեւոյցաւ:

Նախագահական վերջին ընտրութեան
պահուն երեւոյթները բաւական փոխուած
էին: Հանրապետականները սովորապա-
նէն տարբեր ոյժի մը բախելով պար-
տուելու նշաններ ցոյց տուին: Վերջապէս
դրամի միջնորդութեամբ հազիւ յաջողե-
ցան յաղթանակը չափել, Ռաքիթի ըն-
կերակցութիւնը Միացեալ Նահանգաց նա-
խագահ հաշակուով: Երկու կուսակցու-
թեանց թիկնածուներն ալ կարեւոր նա-
հանգներ այցելեցին իրենց թիկնածու-
թիւնը շատաւորելով:

Ռամբավարական Պրայնը անբաղա-
տելութիւն բարձր է ներկայ նախագահին:
Ռաքիթի ըր պատճառ չըլլանք Պրայնի
զաղաքականութեան հետեւելու ձգտու-
մի ցոյց տուած է: Իր հակադրող քա-
ղաքականութիւնը Պրայնի ներշնչուած էր:
Երբ այսինչ կուսակցութիւնը տարած
է յաղթանակը իր ծրագիրները և իր քա-
ղաքական հայեցողութիւնները իրարօրէն
պաշտպանելու ձեռնարկեցութիւնը կ'ուեն-
նայ:

Ստացուած նորագոյն տեղեկութիւն-
ներու նայելով, զեւ գործաւորները մա-
նուտրներու դուռները կը սպասեն. ը-
սեղ է անգործութեան հետ տնտեսական
անխառնութիւնը կը շարունակուի:

Թէպէտ նախագահութիւնը վերջ կը
պատահէ որ իրենց իրենց նորմով վիճակ
տանան և արդէն այս էր անխառն-
ութիւնը զինքը ընտրող մեծամասնութեան:
Առաջին օրէն ցոյց տուաւ իր հակադրու-
ղութիւնը, առաջարկելով որ մէկ մայրի
(միլոն) համար առնուած երեք անգլի եր-
կուքի ինչէ: Հանրապետական զորքներ
պատանական զինք ընենցին, գործաւորնե-
րու օրավարքները նուազեցնելով:

Ամերիկեան հանրապետութեան մէջ,
խո՛քի, կրնին, խո՛քի և մամուլի ազա-
տութիւնը պիտի գտնեն, սակայն ոչ ար-
տեսական ազատութիւն:

Արեւելահայերէն ըլլոր միջոցները
չհաղաւորող փոքրամասնութեան մնա-
նալը լայնով փոքր արդիւնաբերողներ
կամ առեւտրականներ միշտ սոսնակուի ե-
ղած են:

Այս շարժումներու ընթացքին որքա՞ն
արեւմտաւորներ և առեւտրականներ մնա-
նալը: Ժողովուրդին ստուար մեծամա-
նութիւնը բրդեղաւորներու բանակ մը կը
ներկայացնէ: Բանտարական կաղմակե-
րութիւններ կան, սակայն գործաւորները
զինուորական միջամտութեամբ կը բե-
կանուին:

Հայ գաղթականութիւնն ալ անտեսա-
կան այդ անդակներովն ծանրապէս ազ-
դուած է թէեւ, սակայն երկրին շուրս
ձայրէն դարձաւ կարեւոր կարեւոր կը
վազեն հոն:

Բերա
ԼԵՒԻՍ ԿՈՐԴՆԵՆՍԿԻ

ԱՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՊՈՒԿԱՆԵՆ
Անանիայի համար. — Գաւառի վիճակը.
Վերադարձողներ. — Դպրոց, արձակուրդ:

ՎԱՆ, 8 Յուլիս

Առանցիկ աղէտներուն նկարագրու-
թիւնը լրագրաց մէջ՝ բնական էր որ տեղա-
ունենար նաեւ իր աղքատութիւնը: Աղք.
Առաջնորդարանին նախաձեռնութեամբ հան-
գալականութիւն մը սկսած է, և յուսարի է
որ բաւական արդիւնաւոր ըլլայ: Ուրիշ
տեսակէտով ալ բնական էր որ տեղիս
աղքատականութեան ուղարկութիւնը լա-
ուած ըլլար ինչպիսի մասնաւոր զինուորական
առեւտրականներ և ընկի մար-
միներ գործի վրայ են, արդարութիւնը
գործազրկու և մերկ ճշմարտութիւնը ե-
րեւան հանելու համար: Առանցիկ դար-
ձ իւրաքանչիւր պիտի ըլլայ միւս
բոլոր դաւաններու ամեն աղքատեանց
համար, եթէ արդարութիւնը ի գործ դըր-
ուի ամենայն խառնութեամբ և անկողմա-
կալութեամբ:

* Գաւառի անգործութիւնը այժմ
լաւ է: Բանտարկուած են զանազան առ-
բանականութեանց տակ գտնուող կարգ մը
քիւրտ աղաներ, թէեւ մինչեւ ցարդ
յայտնի աւազակապետ Միլ Մէնն չէ բը-
նուած: Ասկէ երկու շաբաթ առաջ լուե-
ցաւ թէ կառավարութիւնը ձեռք անցու-
ցած է Բերկի գաւառին կողմերը չըլող
աւազակներէն: Այսպիսի աւազակներ-
բանակ խորով բանտարկուած է, կ'ըս-
ուի, զօրիւնք Ուսարուլաւ և ասկէ առաջ
ալ Պոլիս զրկուած են մորա մը և սպայ
մը ու կարգ մը գործեր ալ հոս բան-
տարկուած կը մնան:

* Կառավարութեան կողմէ Գաղ.
Ժողովի անդամներէն չորսին և դուռնէն
ալ կարգ մը վանատական Հայերու կոչ-
նագիր զրկուած էր իր հանրային խա-
ղաղութիւնը վրդովողներու: Ցարդ Գաղ.
Ժողովը անդամներէն մէկուն հարցաքնն-
ութիւնը միայն տեղի ունեցած է, Հա-
ցուած է յիշեալին իր թէ Գաղ. Ժողովը
անցեալ մայիս 3ի իշ. իր դուռնակ նստին
մէջ որոշած ըլլալ յորդորել ժողովուրդը
որ շուկան գոցէ: Հարցաքննուողը (Մար-

տիրութիւն. նախաձեռն) կը պատասխանէ
թէ բնաւ այդպիսի որոշում մը տրուած
չէ: Կ'ընեն թէ կառավարութիւնն ալ
հանցած է ցարդ թէ նոյն շաբաթ չու-
կային գործիւր արդիւնք էր ժողովողներն
մէջ տարածուած զանազան շուկաներու,
որոնցմէ մէկն ալ էր ռեւորմանտներու
երեւալը Բերկի կողմերը. ուստի կոչ-
նագիր զրկուած սկս մարդոց հարցաքնն-
ութիւնը թիկնած տեղի չունեցաւ:

* Հետզհետէ կոկիւսէն կը հասնին
պանդուկներ և գաղթականներ: Շատեր
նոյն իսկ հայերէնէն կարողով իրենց
ունեցած բանուկ գործերը կը թողուն
կուգան: Թէ ի՞նչքան խեղացութիւն և
պայպէս վերադարձաւ, մինչդէռ մեր
կողմերը չահաւէտ գործեր բացուած չեն
տակաւին, ապագան պիտի ցուցնէ: Այս-
պիսիներէն շատեր դարձաւ պիտի պան-
դուկներ իրենց ձեռք բերած չնչին խնա-
ղութիւնները սպառելէ յետոյ: Դիւարի-
ներու, մօրուներու, երկայնափող կոշիկ-
ներու ցուցադրութիւն մը ամէն օր նորեկ
վերադարձողներու կողմէ, ինչ որ ոչ մէկ
օգուտ չունի և տեղաւորներուն մաքե-
րուն վրայ գէշ կ'ազդէ: Անցեալ շաբաթ
վերադարձան նաեւ Պարսկաստանէն կարգ
մը Գաղականներ, որ Մուշէն և ու-
րիշ կողմերէ իր կամաւոր օգնական զա-
ցած էին պարսիկ յեղափոխականներու ժող-
ովի:

* Այս շաբաթը քիւրտ զօրք զբա-
ղուցներ մկան տարեկան արձակուրդը:
Ազատութեան առաջին տարին կրթական
յառաջդիմութեան տարի մը չէրաւ սա-
կայն: Այս տարի միայն բողոքականաց
և կաթոլիկներու դպրոցները ունեցան
իրենց ներքին տարեկան ընտրութիւնները,
իսկ միւս վարժարանները ոչ ներքին, ոչ
հրապարակային ընտրութիւններ չունեցան: Կար-
ժայ անպարտաճանաչ ուսուցիչներու և
աշակերտներու: Իսկ զարգացան չըլանի
վերջին տիւրը ինչպէքը արդէն ասկէ
առաջ գրուած են:

* Տեղիս գերմանական որդանոցը, որ
ունի 142 աշակ և 70 մանչ որբեր, ու-
նեցաւ իր համար տարեկան հանդէսը և
7 որդուհիներու տուաւ չըլանաւարտու-
թեան վկայագրան: Այս օրըստային մէջ
որդերուն վրայ թափուած խնամքը ակն-
յայտն է: Կ'ուսանին հայերէն, մէկ ջանք
ուսմանց տարեքը և կար ու ձեւ: Ինչ
գարմանայի հակադրութիւն. Առանցիկ
մէջ գերմանները իրենց ըրող աղատա-
նող հարիւրաւոր անմեղները գուրս կը հա-
նեն իրենց շէնքէն և սուրին բերանը կու-
տան, իսկ հոս որբերու վրայ ձեռնապան
գործուրանքով խնամք կը թափեն: Որ-
բուհիներու մէջ կան 13 հատ անչափա-
հասներ (մէկը մինչեւ իսկ 1 1/2 տարու) որ
ուսման չի մասնակցել: Շրջանաւարտ որ-
բուհիներ հաստատութեան մէջ կը մնան,
մինչեւ որ ամուսնանան

ՌԻԿԱՍ

ԹԻՐՈՒՄ «ԱՐԵՎԵՐԻԿ» (19)

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԿԱՐՄԻ ԺԱՄՈՒՅ

Տէր Յուսիկ օր մը Թուրքիայի խում-
քին հետ գտնուած պահուել, ճիւղալէրի
մէջը տեսաւ: Անժպիտ մարդ մը, քաղց-
րախօսիկ, հեղ ու խմանք, երեւոյթը
առտուածապէս: Այդ դէպքը իրեն ան-
ծանօթ չթուեցաւ: Բայց ո՞ր տեսած էր:
Յիշողութիւնը պարզեց, երկու պարզեց:
Մտէն ուժ մը զինքը գէպի այդ անա-
նօթը կը մըրէ: Մեկնիւնիկ հրճուած
սարսուռով մը զլիւն մինչեւ ոտքը ցն-
ցուեցաւ: Տարակոյր չուէր. ան էր,
պատուելին, որ օրին մէկը իշուկով իրենց
գեղին էր եկած, լուսնոտի Տէր Քաղաքի
տանին: Ժեմ կերած էր և աշխարհաբար
Աստուածաշունչ մը ձգելով փախած էր:
Ու այդ հայաճալ զրոյթը, այդ հա-
լածեալ Աստուածաշունչն էին որ ինքն
ու ամբողջ գեղը փոխած էին: Տէրերը
կամաց կամաց միաբեր բերաւ պարագա-
ները ուր պատուելին հանդիպած էր:
Տարիներ անցընէին: Օր մը քաղաքը

Արշամին հետ պարտած աստիճան, վա-
րժապետը զինքը արմուկովը մշտած, ու
զրոյթը ցոյց տուած էր: Արեւը գլուխը
ցտակեր էր: Անկէ հազը քանի մը անգամ
ալ հանդիպած էր պատուելին, միշտ
խոտ խոտ նայելով անոր: Այլ ետքը զայն
չէր տեսած, ու մոռցած իսկ էր: Հիմա
այդ մարդը տեսիլի մը պէս կ'երեւանար
իր աչքերուն: Երկուքս օրէն անոր մօ-
տեցաւ ու ինքզինքը ճանչցուց: Պատուե-
լին շատ ծանօթ էր Տէր Յուսիկ անունը:
Անոր աչքերուն մէջ ալ ուրախութիւնը
փայլեցաւ: Ի տես այդ բերք քանապիւն,
որ հայ ժողովուրդը իր իսկութեանը մէջ
կը մարմնացնէր:

Երբ կարգը կաւ, տէրտէր պատմեց
թէ ինք անողորմակի ապկերտն է իրեն
պատուելին: Այս վերջինս զարմանք
յայտնեցաւ, Տէր Յուսիկ պատմեց շատ
տարիներ առաջ իր գեղը պատահած
գէպը: Պատուելին ալ քիչ մը մտածա-
լէն յետոյ, անանկ բան մը իշեց: Իր ա-
ռաքեալի պաշտօնին մէջ այնքան քա-
ղաքներէ ու գիւղերէ հայաճուած ու ձեմ
ուսելով վնասուած էր, որ ամէն մէկ
գէպը նոյն հետախ ճշգրտութեան իշու-
նակարող կը գտնուէր:

Պատուելին ալ քեզէ գէղ չըլլելով
կազմակերպութիւնները կը պատրաստէր
ու հրապարակուէր կ'այցնէր: Եւ ասկէ

հազը տէրտէր ու պատուելի մէկտեղ
պիտի հաւանութիւն: Իրենց անձին մէջ
հայտնութիւնը կը միասնաբար ընդգէմ հայու-
թեան ու զրիտանութեան թշնամիին:

Ու մէկտեղ բանտ նետուեցան պատ-
ուելին, տէրտէր, ամերիկեան քուէն բը-
քէսէօր, պատանի, երիտասարդ ուսա-
նող, փերիակ, ջրեպան: Անէքն ալ
բերանտեսայ:

Տէր Յուսիկ Մարդուան կը գտնուէր
այն աղէտաւոր օրերը, երբ աստու մը
պատերը փակուած գտնուեցան ճնշուած
մանուկ յայտարարութիւնները: Աթէն-
քէն մասնաւոր հրահանգներով փոքր
Հայք իրկուած այդ թուրքերը Պոլիս
գաղթնկեցութեան մը պատրաստութիւն-
ները կը ծանուցանէին: Անքան երկուք
յուզում տիրեց, և ամենախիստ միջոցներ
ձեռք առնուեցան ամբողջ փոքր Հայքի
մէջ: Տէր Յուսիկ ընդհանուր ձեռնարկ-
ութիւններուն ինքն ալ ընտելցաւ: Ոչ
Մարդուանէ էր, ոչ չըլլանքներէն. այդ
կողմերը ինչ գործ ունէր: Ամենախիստ
հարցաքննութիւնները շատ բան յայտնե-
ցին: Տէր Յուսիկին զինք հաստատուեցաւ:

Ընդհանուր արտադրանքներուն դատը
Խնկիւրի դատարանին առջեւ սկսաւ
տեսուել: Տէրտէրը որոշեց ինքզինքը
արդարացնելու չալխաթի: Կ'ըսէր, թէ
ինքնարդարացումը՝ ուրացում էր:

Ուրացումը՝ գաղափարին պարտութիւնը:
Հայ ժողովուրդին աչքերը Խնկիւրի յառած
էին, նոր հայութեան գողգողան: Պիտի
լանաւ ինքզինքը արդարացնել, եթէ իր
զրիտանութիւնը յանցանք համարու-
լով՝ ամբաստանուէր: Ու հայութեան
դատն ալ հիմակ իր կողմը չէր:

